

Лілія Єр'оміна, Єлизавета Головчак

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПОБУДОВІ ДІАЛОГУ МІЖ ПРЕДСТАВНИКАМИ РЕЛІГІЙНИХ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ (В СИСТЕМІ «УЧЕНЬ-УЧЕНЬ», «ВЧИТЕЛЬ-УЧЕНЬ»)

Статтю присвячено одній з важливих проблем сьогодення, адже духовно-моральний розвиток підростаючого покоління залежить від тих основ, що закладено у сім'ї та закладах освіти. Автори публікації акцентують увагу на значенні діалогу між представниками релігійних ідентичностей Північного Приазов'я. У матеріалах представлено сутність тренінгової діяльності соціального педагога відповідно до налагодження діалогічної взаємодії між представниками релігійних ідентичностей, а також – надано опис окремим стратегіям, що використовуються під час тренінгів.

Ключові слова: соціальний педагог, діалог, представники релігійних ідентичностей

Постановка проблеми у загальному вигляді. Соціально-педагогічна діяльність в освітніх закладах спрямована на розвиток моральних почуттів і рис особистості, а саме: доброти, справедливості, честі, гуманності, поваги до себе й інших, формування в учнів розуміння норм загальнолюдської і народної моралі, вивчення духовно-моральних потреб учнівської молоді, що набувають життєвого значення взагалі для українського народу. Провідними завданнями у цій діяльності мають бути наступні: збереження природного і соціального довкілля, практичне оволодіння народною етикою, готовність і вміння будувати своє життя за принципом гуманізму, розуміння проблем духовності у контексті діалогу культур і релігій народів світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковане розв'язання даної проблеми. Про єдність релігії та етнічності зазначено у дослідженні Г. Кулагіної та ін. Праці Л. Филипович присвячені аналізу ролі та місця релігії у процесах національного самовизначення. Вагомий внесок у розробленні даної проблематики зроблено О. Сіман, яка досліджувала особливості становлення толерантних відносин етноконфесійного життя сучасних українців. Загальні питання психології релігій висвітлено у наукових здобутках Д. Угриновича, А. Сафронова та ін. Корисними для нас стали також наукові здобутки вчених, які досліджували основи духовної культури караїмського народу: С. Бейм, Н. Дуван, А. Дубинський, А. Зайончковський та ін. Свята, побут, виховні традиції караїмів детально описані у роботах М. Хафуза, Д. Хвольсона, М. Чорефа та ін. Про історію греків Північного Приазов'я описано у працях А. Гедьо, С. Арабаджи та ін.

Формулювання цілей статті. Мета викладу матеріалу полягає у визначенні особливостей діяльності соціального педагога школи відповідно до процесу налагодження діалогічної взаємодії між представниками різних релігійних ідентичностей.

Виклад основного матеріалу дослідження. За матеріалами нормативно-правових документів Міністерства освіти і науки України, серед навичок, що будуть затребувані у 2020 році, зазначено наступні: комплексне багаторівневе рішення проблем; критичне мислення; креативність в широкому сенсі; вміння управляти людьми; взаємодія з людьми; емоційний інтелект; формування власної думки та прийняття рішень; вміння вести переговори тощо.

Суспільно-економічні та політичні реалії сьогодення дають підстави стверджувати, що релігія виконує роль досить впливового чинника, завдяки чому відбувається розвиток та зміни у свідомості людей, інтеграція різних верств населення, певних етнічних груп, спільнот та суспільства взагалі. Ряд вчених стверджують, що релігія може сприяти адаптації до кризових умов. У такому розумінні вивчення особливостей розвитку релігійних ідентичностей на території Північного Приазов'я дозволить дослідити не лише вплив релігійних феноменів на соціум, але й визначити вплив релігійності встановлення діалогу у суспільстві.

У працях соціолога Л. Скокової виокремлено три моделі релігійної ідентичності, що характерні для сучасної молоді.

До першої моделі віднесено модель глибинної релігійної ідентичності (усвідомлена потреба у зв'язку з Богом, сприйняття Його і віри як головних елементів життєвого світу).

Для такої молоді характерний самостійний вибір, усвідомлення власних життєвих цілей, розуміння спілкування з Богом як самостійної потреби. Друга модель релігійної ідентичності характеризується постійними пошуками сенсу життя, зіставлення положень різних релігійних і філософських учень, виопрацювання для себе певної індивідуальної системи цінностей.

Третім видом є модель ситуативної/афіліативної релігійної ідентичності, що характеризується прагненням молоді до розв'язання життєвих проблем через звернення до віри, а також участі у спільних релігійних практиках. Для представників даної моделі головним є спілкування з Богом, з однодумцями, що створює надійний символічний захист [8].

На підставі аналізу наукових праць, підкреслимо, що релігійна ідентичність може бути як індивідуальною, так і груповою.

Щодо індивідуальної релігійної ідентичності, що індивід набуває у процесі соціалізації, означає включення людини до системи певних конфесійних відносин, а також через сприйняття і внутрішнє усвідомлення та засвоєння релігійних ідей, норм, цінностей. На основі цього відбувається формування релігійного досвіду особистості. Відповідно, у груповій релігійній ідентичності суб'єктом усвідомлення представлена група. Процес ідентифікації у такому випадку формується під час співставлення з іншими конфесійними групами, що створює певну, характерну для цієї групи, релігійну картину світу. Саме тому виникає потреба у налагодженні процесу взаємодії, толерантності між окремими групами людей, що має ряд відмінних рис відповідно релігійної ідентичності.

Розглядаючи етноконфесійну толерантність як відображення активної позиції людини щодо позитивного сприйняття етнічного й конфесійного розмаїття, О. Сіман наголошувала на тому, що активна позитивна позиція людини у питаннях віри та національних цінностей, наприклад, водночас не дозволяє їй відмовитися від деяких принципів, або погодитися з іншими позиціями [7, с. 84]. Проживання на одній території і сповідування різних релігій не повинні створювати перешкоди для життєдіяльності і соціального розвитку. В такому контексті встановлення діалогу є нагальною потребою. Аналізуючи зміст поняття «діалог», що означає бесіду, розмову, інформування іншого про себе, свої погляди, цілі і тощо, варто позначити, що це не дебати, не суперечки, не заперечення, не переконання у будь-чийсь правоті чи неправоті. Основне в діалозі – це вміння слухати і здатність почути, щоб зрозуміти, але не обов'язково прийняти позицію іншого. До різновиду діалогу належить міжетнічний, міждержавний та ін. діалоги нерелігійного характеру.

Щодо діалогу між представниками релігійних ідентичностей, то варто підкреслити його унікальність: у звичайному діалозі всі учасники шукають те, що їх об'єднує, тобто мету, кінцевий результат, взаємний інтерес тощо, а віруючі, представники різних релігійних ідентичностей – вже мають це об'єднуюче ядро – віру в Бога [4]. А відтак, наявність діалогу між представниками різних релігійних ідентичностей залежить від таких факторів, як досвід, потреби, почуття, емоції і соціальні групи.

З огляду на праці сучасних вчених, наявності спектру релігійних ідентичностей Північного Приазов'я, а також, враховуючі досвід, потреби, почуття, емоції і соціальні групи, вважаємо, що внутрішній потенціал міжрелігійного діалогу має бути закладено в умовах освітніх закладів, що дозволяє стверджувати про потребу у встановленні діалогу між представниками різних релігійних ідентичностей в системі «учень-учень», «вчитель-учень» [9].

В контексті теми нашої публікації розглянемо тренінгову роботу соціального педагога школи як засіб формування прагнення учнів та вчителів до діалогу між представниками різних релігійних ідентичностей. Таким чином, діалог між християнством (представників є

більшість на території Північного Приазов'я) і східними релігіями (іслам, іудаїзм, буддизм тощо) налагоджуватиметься поступово.

Нами розроблено та апробовано ряд вправ, спрямованих на формування діалогічної взаємодії між представниками різних релігійних ідентичностей народів Північного Приазов'я. Проаналізуємо зміст окремих стратегій, що були нами використані.

Стратегія «Storytelling» у тренінговій роботі соціального педагога в окремих випадках є класично. Стратегія з цією назвою визначена найпродуктивнішою, тому, нами було обрано її як ключову. До складу як учнівського, так і вчительського колективу шкіл входять представники різних релігійних поглядів і конфесій. Отже, це є вдалою основою для початку роботи соціального педагога.

У ході тренінгових вправ стратегія «Storytelling» (презентація через історію) може реалізовуватися як перехресна дія: ведучий презентує історико-культурні повідомлення про особливості релігій Північного Приазов'я, а потім – відбувається самопрезентація кожного учасника. Головна умова презентації себе через історію свого народження, історії своєї сім'ї, культури та релігійних поглядів. Так, наприклад, під час однієї з презентацій учнів ми почули історію про те, як переселення болгарського народу на територію Північного Приазов'я вплинуло на свідомість всієї родини; як із покоління у покоління передається любов до своєї культури та водночас шанобливе ставлення до народів Північного Приазов'я, які у далекому минулому змогли прийняти, зрозуміти та поєднатися з вимушеними переселенцями. У розповіді лунав заклик до взаєморозуміння між людьми, а особливо між представниками різних релігійних ідентичностей, які мешкають на території Північного Приазов'я. Таким чином, використовуючи силу історій, соціальний педагог як ведучий скеровує їх вплив на свідомість учасників.

«Прогулянка до галереї» як стратегія для розвитку критичного мислення у нашому дослідженні базується на використанні фотоматеріалів та письмових повідомлень. Ведучий-соціальний педагог має попередньо підготувати так звані експонати. Включення такої стратегії у тренінгові роботи дозволяє учасникам ходити класом та розглядати тексти чи зображення, розміщені на стінах або столах кабінету. Такі дії навчають учасників системно аналізувати інформацію, співпрацювати, переосмислювати висновки інших. Через те, що дана стратегія відповідає вимогам візуального та кінестетичного стилю навчання, у нашому прикладі ми використовували фотоматеріали із зображенням церков, представників різних релігій, фрагменти з проведення релігійних обрядів та культових дій. При цьому, деякі з фото не були супроводжені пояснювальними картками, це мало на меті викликати інтерес у учасників-відвідувачів галереї, що, до речі, спрацювало. Отже, під час таких вправ у дітей відбувалося засвоєння інформації, що супроводжувалося рядом запитань та відповідей. Цікавим видалося й те, що роль ведучого поступово виконували усі бажаючі, адже були зацікавлені як почути нове, так і повідомити щось особисте.

Висновки. Розуміння проблеми духовно-морального розвитку підростаючого покоління в контексті різних релігійних ідентичностей є невід'ємною складовою розвитку суспільства та творенні нашої історії. Завдяки налагодженню діалогу між представниками різних релігійних ідентичностей народів Північного Приазов'я відбуватиметься й надалі розвиток релігійних традицій. У зв'язку з цим, перспективи подальших досліджень вбачаємо у активному впровадженні соціально-просвітницьких тренінгів, спрямованих на встановлення діалогічної взаємодії між представниками різних релігійних ідентичностей в системі «учень-учень», «вчитель-учень».

Джерела та література :

1. Арабаджи С. С. Традиційні заняття греків Північного Приазов'я та їх вплив на здоров'я чоловіків / С. С. Арабаджи // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія. – 2016. – Вип. 15. – С. 9–18
2. Гедьо А. В. Джерела з історії греків Північного Приазов'я (кінець XVIII – початок XX ст.). – К.: Ін-т історії України НАН України, 2001. – 245 с.
3. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності: метод. посіб. / К. А. Дмитренко, М. В. Коновалова, О. П. Семиволос, С. А. Бекетова. – Х. : ВГ «Основа». – 2018. – 119 с.

4. Здіорук С. І. Суспільно-релігійні відносини: виклики України XXI століття: Монографія. – К.: Знання України, 2005. – 552 с.
5. Киссе А. И. Возрождение болгар Украины. Очерки. – Одесса: Optimum. – 2006. – 288 с.
6. Нариси з історії та культури євреїв України. – К.: Дух і літера, 2005. – 440 с. Релігієзнавчий словник / за ред. А. Колодного і Б. Лобовика. – К.: Четверта хвиля, 1996. – 392 с.
7. Сіман О. М. Становлення та розвиток толерантності в етноконфесійних відносинах сучасної України: дис. ...канд. філос. наук : 09.00.11 – релігієзнавство / Олена Михайлівна Сіман. – Київ, 2009. – 174 с.
8. Скокова Л. Релігійна ідентичність в автобіографічних повідомленнях молоді: спроба соціологічної інтерпретації / Л. Скокова //Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 2003 №2
9. Соціокультурні та освітні процеси Запорізького Приазов'я: проблеми, пошуки та перспективи: монографія: / За заг. ред. Л. В. Афанас'євої, В. В. Молодиченко, В. В. Ничипоренко – Запоріжжя: Вид-во Хортицького Національного навчально-реабілітаційного багатoproфільного центру, 2013. – 608 с.
10. Соціальний діалог в Україні Закон України //Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – 2011.
11. Строганівка: історія і сучасність/ укладач В. Д. Пачев. – Мелітополь: Видавництво Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, 2016. – 324 с.

References

1. Arabadzhyy` S. S. Trady`cijnij zanyattya grekiv Pivnichnogo Pry`azov'ya ta yix vply`v na zdorov'ya cholovikiv / S. S. Arabadzhyy` // Visny`k Mariupol`s`kogo derzhavnogo universy`tetu. Seriya : Istoriya. Politologiya. – 2016. – Vy`p. 15. – S. 9–18
2. Ged`o A. V. Dzherela z istoriyi grekiv Pivnichnogo Pry`azov'ya (kinecz` XVIII – pochatok XX st.). – K.: In-t istoriyi Ukrayiny` NAN Ukrayiny`, 2001. – 245 s.
3. Zvy`chajni formy` roboty` – novy`j pidxid: rozvy`vamo klyuchovi kompetentnosti: metod.posib. / K. A. Dmy`trenko, M. V. Konovalova, O. P. Semy`volos, S. A. Beketova. – X. : VG «Osнова». – 2018. – 119 с.
4. Zdioruk S. I. Suspil`no-religijni vidnosy`ny`: vy`kly`ky` Ukrayiny` XXI stolittya: Monografiya. – K.: Znannya Ukrayiny`, 2005. – 552 s.
5. Ky`sse A. Y`. Vozrozhdeny`e bolgar Ukray`ny. Ocherky`. – Odessa: Optimum. – 2006. – 288 s.
6. Nary`sy` z istoriyi ta kul`tury` yevreyiv Ukrayiny`. – K.: Dux i litera, 2005. – 440 s. Religiyevnavchy`j slovny`k / za red. A. Kolodnogo i B. Lobovy`ka. – K. : Chetverta xvy`lya, 1996. – 392 s.
7. Siman O. M. Stanovlennya ta rozvy`tok tolerantnosti v etnokonfesijny`x vidnosy`nax suchasnoyi Ukrayiny`: dy`s. ...kand. filos. nauk : 09.00.11 – religiyevnavstvo / Olena My`xajlivna Siman. – Ky`yiv, 2009. – 174 s.
8. Skokova L. Relihiina identychnist v avtobiohrafichnykh povidomlenniakh molodi: sprobа sotsiolohichnoi interpretatsii / L. Skokova //Sotsiolohiia: teoriia, metody, marketynh, 2003 №2
9. Sociokul`turni ta osvitni procesy` Zaporiz`kogo Pry`azov'ya: problemy`, poshuky` ta perspekty`vy`: monografiya: / Za zag. red. L. V. Afanas'yevoyi, V. V. Molody`chenko, V. V. Ny`chy`porenko – Zaporizhzhya: Vy`d-vo Xorty`cz`kogo Nacional`nogo navchal`no-reabilitacijnogo bagatoprofil`nogo centru, 2013. – 608 s.
10. Social`ny`j dialog v Ukrayini Zakon Ukrayiny` //Oficijny`j veb-portal Verhovnoyi Rady` Ukrayiny`. – 2011
11. Stroganivka: istoriya i suchasnist`/ ukladach V. D. Pachev. – Melitopol`: Vy`davny`cztvo Melitopol`s`kogo derzhavnogo pedagogichnogo universy`tetu imeni Bogdana Xmel`ny`cz`kogo, 2016. – 324 s.

Лилия Евгеньевна Еремина, Елизавета Сергеевна Головчак. СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В ПОСТРОЕНИИ ДИАЛОГА МЕЖДУ ПРЕДСТАВИТЕЛЯМИ РЕЛИГИОЗНЫХ ИДЕНТИЧНОСТЕЙ (В СИСТЕМЕ «УЧЕНИК-УЧЕНИК», «УЧИТЕЛЬ-УЧЕНИК»). Статья посвящена одной из важных проблем современности, ведь духовно-нравственное развитие подрастающего поколения зависит от тех основ, что заложено в семье и учебных заведениях. Авторы публикации акцентируют внимание на значении диалога между представителями религиозных идентичностей Северного Приазовья. В материалах описана тренинговая деятельность социального педагога относительно налаживания диалогического взаимодействия между представителями религиозных идентичностей, а также – предоставлено описание отдельных стратегий во время проведения тренингов.

Ключевые слова: социальный педагог, диалог, представители религиозных идентичностей

Lilia Eremina, Elizabeth Golovchak. SOTSIALNO PEDAGOGICAL ACTIVITY IN BUILDING DIALOGUE BETWEEN THE REPRESENTATIVES OF RELIGIOUS IDENTITY (SYSTEM "PUPIL-PUPIL," "TEACHER-PUPIL"). The article is devoted to one of the important problems of our time, because the spiritual and moral development of the younger generation depends on the foundations that are embedded in the family and educational institutions. The authors of the publication emphasize the importance of dialogue between representatives of religious identities of the Northern Azov Sea. The materials describe the training activities of a social pedagogue regarding the establishment of a dialogical interaction between representatives of religious identities, and also provides a description of individual strategies during the training.

Key words: social educator, dialogue, representatives of religious identities

Стаття надійшла до редколегії: 10.06.2018 р.